

ORTA VADELİ PROGRAM (2006-2008)

GİRİŞ

Stratejik amaçlar temelinde kamu politikalarını şekillendirmek ve kaynak tahsisini bu çerçevede yönlendirmek için, 10.12.2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu doğrultusunda ilk Orta Vadeli Program 2006-2008 dönemini kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Kamu ve özel kesim için öngörülebilirliği artıracak bir yol haritası niteliğinde olan bu Program, son yıllarda sosyal ve ekonomik alanda sağlanan gelişmelerin daha sağlam bir zeminde sürdürülmesi suretiyle güven ve istikrara katkıda bulunacaktır.

Çeşitli alanlarda birbirleriyle tutarlı bir amaç, politika ve öncelikler seti sunan Orta Vadeli Program, makro politikaların yanı sıra, temel gelişme eksenlerini ve ana sektörleri kapsamaktadır.

Programda, uzun vadeli amaçlara katkıda bulunacak şekilde, üç yıllık dönemde üzerinde yoğunlaşılacak öncelikler tespit edilmiştir. Bakanlık ve kurum bütçelerinin hazırlanmasında, idari ve yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesinde, kurumların karar alma ve uygulama süreçlerinde programın amaç ve öncelikleri esas alınacaktır. Bu önceliklerin hayata geçirilmesine dönük somut tedbir, proje ve faaliyetler, kamu kurum ve kuruluşlarının katkılarıyla oluşturulacaktır.

Uygulamaya dönük tüm tedbir ve faaliyetler; maliyeti, sorumlu kurumu, işbirliği yapılacak kurumları ve takvimi ile birlikte belirlenecektir. Bu tedbir ve faaliyetlerin hayata geçirilmesi süreci, kamuoyunun izlemesine ve değerlendirmesine açılacaktır. Böylece, kamu politikalarının oluşturulması ve uygulanması sürecinde etkinlik, hesap verebilirlik ve şeffaflık artırılabilecektir. Programın uygulanmasında ise, kurumlara olabildiğince esneklik sağlanacaktır.

Dinamik bir yapı arzeden ve üç yıllık perspektife sahip olan Program, yıllık uygulamaların sonuçları ve genel şartlardaki değişimler dikkate alınarak, her yıl yenilenecektir. Bu kapsamda, Program uygulamaları ile Programı etkileyebilecek dışsal gelişmeler etkili bir şekilde izlenecek ve değerlendirilecektir. Programda yer alan amaç ve öncelikler bakımından uygulamanın izlenmesi, değerlendirilmesi ve Bakanlar Kuruluna bilgi sunulmasından Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı sorumludur.

İlk uygulama yılı Avrupa Birliği'ne katılım müzakerelerinin başlangıcıyla çıkan Program, sürdürülebilir yüksek büyüme sağlanmasında temel bir araç olacaktır. Böylece, bir yandan halkımızın refahı artırılırken, diğer yandan gelişmişlik düzeyi bakımından Avrupa Birliği ortalamalarına yakınsama sağlanacaktır. Ekonomik ve sosyal göstergelerde sağlanacak yakınsamanın, ülkemizin Avrupa Birliği'ne üyeliğini hızlandırması beklenmektedir.

Program, Avrupa Birliğinin yanı sıra ve bu temel yönelimi güçlendirecek şekilde, tarafı olduğumuz diğer bölgesel işbirliği çabalarına ve ikili ilişkilerimize de destek verecektir. Orta Vadeli Programdaki önceliklerin gerçekleştirilmesi; küresel rekabet ortamında, bilgi toplumu hedefine doğru ilerleyen ölkemizin, güçlü bir ekonomik yapı içinde, uluslar arası alanda hak ettiği yeri almasına katkıda bulunacaktır.

Rekabetçi bir ekonomik yapıyı etkili sosyal politikalarla bütünleştiren Program, büyümenin nimetlerinden tüm toplum kesimlerinin ve bölgelerin dengeli bir şekilde yararlanması bakımından da önemli bir işlev görecektir. Sağlam bir sosyal bünyeye, geniş katılıma ve nitelikli insan gücüne dayalı olarak sürdürülecek gelişme süreci, kamuda kapsamlı bir yeniden yapılanma ile desteklenecek ve etkin bir şekilde yönetilecektir.

Bundan sonraki süreçte;

5018 sayılı Kanununun 16'ncı maddesi gereğince, Orta Vadeli Programın temel amaç, öncelik ve makro hedefleriyle tutarlı olmak üzere Haziran ayının onbeşine kadar Orta Vadeli Mali Plan hazırlanacak ve Yüksek Planlama Kurulu kararıyla yürürlüğe girecektir.

Kuruluşlar, Orta Vadeli Programda yer alan amaç ve öncelikler ile Orta Vadeli Mali Planda verilecek ödenek teklif tavanlarını esas alarak, tedbir önerilerini ve bütçe tekliflerini, 5018 sayılı Kanununun 17'nci maddesi çerçevesinde, hazırlayacaklardır. Kuruluşlarla bütçe müzakereleri bu doğrultuda yürütülecektir.

I. TEMEL AMAÇ

Avrupa Birliğine üyelik yolunda, toplumun bütün kesimlerinin gözetildiği ve ölkemizin ekonomik ve sosyal kalkınmasının hızlandırıldığı bir ortamda, insanımızın yaşam kalitesini yükseltmek Orta Vadeli Programın temel amacıdır.

Mevcut siyasi istikrar, gerçekleştirilen reformlar, ölkemizin genç, eğitimli ve girişimci insan gücü, uluslar arası rekabete açık sanayisi, işleyen piyasa ekonomisi, doğal ve kültürel değerleri, toplumun refahının yaygınlaşarak artmasına katkıda bulunacaktır.

Programın temel amacına hizmet etmek üzere, ölkemizin beşeri ve iktisadi varlıkları etkin bir şekilde değerlendirilerek;

- istikrarlı bir ortamda sürdürülebilir büyümenin sağlanması,
- ekonomide rekabet gücünün artırılması,
- insan kaynaklarının geliştirilmesi,
- sosyal içermenin güçlendirilmesi,
- bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması,
- kamuda iyi yönetişimin yaygınlaştırılması,
- ve fiziki alt yapının iyileştirilmesi

alanlarında gelişme sağlanması ve sürdürülmekte olan yapısal reformların tamamlanması öncelikli hedefdir.

II. MAKROEKONOMİK POLİTİKA ve HEDEFLER

Ekonomide sağlanan güven ve istikrarı artırarak devam ettirmek, ekonomik büyümeyi yüksek ve sürdürülebilir kılmak, istihdamı artırmak, enflasyonu daha da aşağı çekerek gelişmiş ülkeler seviyesine indirmek, kamu kesimi borçlanma gereğini program dönemi sonunda sıfırlamak, kamu borcunun milli gelire oranındaki düşüş eğilimini devam ettirmek Orta Vadeli Programın makroekonomik öncelikleri olacaktır.

A. MAKROEKONOMİK POLİTİKALAR

a. Büyüme ve İstihdam

1. Ekonomik büyüme ve istihdam artışının özel sektör kanalıyla gerçekleştirilmesi esastır. Kamu kesimi, gerek düzenlemeler gerekse de alt yapı harcamaları kanalıyla özel sektör için elverişli ortamı oluşturacaktır.
2. Bu çerçevede, mal ve hizmet üretim ve ihracatında artışın devam etmesi sağlanacak, ekonominin rekabet gücü ve dış şoklara karşı direnci artırılabilecektir.
3. Ekonomik büyümenin istikrarlı bir yapıya kavuşmasında emek verimliliğinin yanı sıra toplam faktör verimliliğinin artmaya devam etmesi büyük önem arz etmektedir. Bunun için de öncelikle makroekonomik istikrar, kurumsal alt yapının geliştirilmesi ve yatırım ortamının iyileştirilmesi konularında ilerleme sağlanacaktır.
4. Özellikle kamu politikalarından kaynaklanan belirsizlikler azaltılarak, işletmelerin öngörülebilir bir ortamda uzun vadeli planlamaya dayalı olarak çalışabilmeleri için elverişli koşullar oluşturulacaktır.

b. Maliye Politikası

Makroekonomik istikrarın sürdürülmesini sağlamak amacıyla para politikası ile maliye politikasının uyumu gözetilecektir. Program döneminde mali disipline titizlikle uyulacak, faiz oranlarını ve kamu borç stokunun milli gelire oranını düşürme sürecini devam ettirecek şekilde faiz dışı fazla verme politikası sürdürülecektir.

Kamu Harcama Politikası

Kamu harcamalarında etkinliğin, şeffaflık ve hesap verebilirliğin artırılmasını amaçlayan ve mali disiplinin sürdürülmesinde önemli katkı sağlayan harcama reformuna ilişkin düzenlemelerin uygulanmasına titizlikle devam edilecektir.

Program döneminde harcamalara ilişkin aşağıdaki politikalar uygulanacaktır:

1. Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu uyarınca çıkarılması gereken ikincil düzenlemelerin uygulamaya konulması ve kanunda öngörülen harcama öncesi kontrol ve iç denetimle ilgili yetkilerin harcamacı kurumlara devri geçiş dönemi sonuna kadar sağlanacaktır.
2. Kuruluşların politika oluşturma kapasitesini ve hesap verebilirliğini artırmak amacıyla yürütülmekte olan stratejik planlama ve performans esaslı bütçeleme çalışmaları yaygınlaştırılacaktır.
3. Kurumlar, bütçe kısıtını dikkate alarak, belirlenen öncelikler çerçevesinde kaynak tahsisini gözden geçireceklerdir. Bu kapsamda önceliğini yitirmiş faaliyetler ve projeler tasfiye edilecektir.
4. Tahakkuk esaslı devlet muhasebesi ve analitik bütçe kodlaması 2006 yılından itibaren merkezi idare dışındaki kuruluşlarda da uygulamaya konulacaktır.
5. Kamu kesiminde ücret ve aylıklar enflasyon oranında artırılabilecektir.
6. Sosyal harcamalar, faydayı azami düzeye çıkaracak şekilde sosyal hedef ve önceliklere dönük olarak yeniden düzenlenecek ve sosyal harcamaların toplam kamu harcamaları içindeki payı artırılabilecektir.
7. Mali sürdürülebilirlik ve uzun dönemli aktüeryal dengeler gözetilerek, norm ve standart birliği sağlanmış, prim karşılığı olmayan ödemelerden arındırılmış tek bir emeklilik rejimi kurularak, emeklilik sistemi mali açığının milli gelire oranı düşürülecektir.
8. Genel sağlık sigortasının getireceği mali yüklerin makul düzeyde tutulması için, genel sağlık sigortasının sağlıkta dönüşüm programıyla birlikte uygulanması yakından izlenecek ve gerekli tedbirler alınacaktır.
9. Tarımsal destekler için bütçeden ayrılan pay ve bu payın tarımsal destek araçları arasındaki dağılımı, Tarım Stratejisi Belgesi çerçevesinde belirlenecektir.
10. Yerel yönetimlerin harcamalarını finanse etmek amacıyla çeşitli kaynaklardan yapılan tahsisler bütünleştirilerek, bu kaynakların objektif esaslara dayalı ve amaca yönelik kullanımı sağlanacaktır.

Kamu Yatırım Politikası

Kamu yatırımlarının etkinliği artırılabilecek, yatırımlar öncelikli sosyal ihtiyaçları giderecek ve üretken faaliyetleri destekleyecek nitelikteki alt yapıya yönlendirilecektir. Bu çerçevede;

11. Kamu yatırımlarının etkin, verimli ve zamanında gerçekleştirilmesini hedefleyen rasyonalizasyon çalışmalarına devam edilecektir.

12. Eğitim, sağlık, teknolojik araştırma, ulaştırma, sulama, içme suyu ve e-Devlet yatırımlarına öncelik verilecektir.
13. Kamu yatırımları bölgesel kalkınma ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasında etkili bir araç olarak kullanılacaktır.
14. AB'ye üyelik yönünde ortaya konulan politika ve önceliklerin hayata geçirilmesi için sürdürülen çalışmaların gerektirdiği yatırımlar hızlandırılacaktır.
15. Kamu alt yapı yatırımlarında özel sektör katılımını artırıcı modeller geliştirilecektir.
16. Kamu yatırım teklif ve kararları, sağlıklı sorun analizlerini içeren sektör çalışmalarına ve nitelikli yapılabirlik etüd ve analizlerine dayandırılacaktır.

Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme

Kamu iktisadi teşebbüslerinin (KİT) belirli bir takvim ve strateji çerçevesinde özelleştirilmesi, ancak, özelleştirilinceye kadar verimli bir şekilde çalıştırılması esastır.

17. KİT'lerin karar alma süreçlerinde esnekliklerini artırmaya ve KİT'ler üzerinde müdahale yetkisi olan kurum ve kuruluş sayısını azaltmaya yönelik tedbirler alınacaktır. Bu kapsamda, hesap verebilirlik standartları oluşturulacak, yetki ve sorumlulukların dengelendiği özerk bir örgütlenme yapısı geliştirilecektir.
18. KİT'ler rekabetçi bir anlayışla, mal ve hizmet fiyatlarını piyasa şartlarına göre tespit edecektir.
19. KİT'ler, genel yatırım ve finansman kararnamelerinde öngörülen hedeflere ulaşacak şekilde faaliyet göstereceklerdir. Bu bağlamda, KİT'lerin, verimliliği artırıcı, stok, üretim ve pazarlama maliyetlerini düşürücü, uluslar arası mal ve hizmet fiyat hareketlerinden kaynaklanan maliyet değişmelerine duyarlı bir fiyat ve finansman politikası izlemesi sağlanacaktır.
20. KİT'lerin atıl durumda bulunan gayri menkulleri rayiç bedelle değerlendirilecek; zarar eden işletme birimleri, fonksiyonları da dikkate alınarak, tasfiye edilecektir.
21. KİT'lerde atıl istihdamın azaltılmasına yönelik tedbirlerin uygulanması sürdürülecek, ancak nitelikli personel ihtiyacı giderilecektir.
22. Özelleştirme uygulamalarında, sermaye piyasalarının kullanılmasına özel önem verilerek sermayenin tabana yayılması ve böylece sermaye piyasalarının derinlik kazanması sağlanacaktır.
23. Kamu ihale mevzuatının KİT'lerin serbest piyasada rekabet etmelerini engelleyici hükümleri gözden geçirilecektir.

Borçlanma Politikası

24. Borçlanma politikasının temel amacı riskler, borçlanmanın vadesi, para ve faiz cinsinden kompozisyonu dikkate alınarak, kamu finansman ihtiyacının en düşük maliyetle karşılanmasıdır.
25. Nakit ve borç yönetiminde oluşabilecek likidite risklerinin azaltılması amacıyla yeterli düzeyde rezerv tutulması politikasına devam edilecektir.

Vergi Politikası

Vergi politikasının temel amacı, büyüme ve istihdam politikalarını destekleyici, kayıt dışı ekonomiyi azaltıcı ve aynı zamanda makroekonomik politikalarla uyumlu, etkin ve basit bir vergilendirme sisteminin oluşturulmasıdır. Bu çerçevede;

26. Özel girişimcilerin uzun vadeli planlama yapmalarını sağlamak ve öngörülebilirliği artırmak amacıyla vergi politikalarında istikrar esas olacaktır.
27. Gelir vergisi başta olmak üzere, vergi kanunlarında yer alan istisna, muafiyet ve vergi indirim hükümleri, ekonomik ve sosyal politikalar çerçevesinde yeniden değerlendirilerek, vergi mevzuatı sadeleştirilecektir.
28. Mali aracılık faaliyetleri üzerindeki vergi yükünün düşürülmesi politikası çerçevesinde, banka ve sigorta muameleleri vergisinde 2007 yılında indirim yapılacaktır.
29. Gelir vergisinin yapısının iyileştirilmesi ve basitleştirilmesi amacıyla vergi dışı ücret unsurları vergi kapsamına alınacaktır.
30. Kurumlar vergisi sistemi gözden geçirilerek, daha sade, etkin ve AB uygulamalarına paralel bir sistemin getirilmesi amacıyla yapılacak çalışmalar en kısa sürede sonuçlandırılacaktır.
31. Kamu maliyesindeki gelişmeler de dikkate alınarak, kurumlar vergisinde oran indirimine 2006 ve 2007 yıllarında da devam edilecektir.
32. Finansal araçlar üzerinden alınan vergilerin uyumlaştırılmasına ilişkin düzenleme 2006 yılı başından itibaren uygulanmaya başlanacaktır.
33. Yerel yönetimlerin öz gelirlerinin artırılmasına ilişkin düzenlemeler hayata geçirilecektir.

c. Para Politikası ve Fiyat İstikrarı

Enflasyonu daha aşağı seviyelere çekerek, fiyat istikrarını sağlamak ve sürdürülebilir kılmak para politikasının temel amacı olacaktır. Bu amaç doğrultusunda;

1. 2006 yılı başından itibaren fiyat istikrarı hedefinin güvenilirliğini pekiştirecek olan açık enflasyon hedeflemesine geçilecektir.

2. Para politikası karar alma mekanizmasının kurumsallaşması ve daha saydam bir yapıya kavuşması açısından, Para Politikası Kurulunda faiz kararları oylamayla belirlenecek ve nihai nitelik taşıyacak; Kurul toplantılarının özetleri kamuoyuna açıklanacak; para politikası raporu yerine enflasyona ilişkin niceliksel tahminleri de içeren enflasyon raporu yayımlanacaktır.
3. Merkez Bankası beklentileri yönlendirmek ve fonlama maliyetini belirlemek amacıyla, kısa vadeli faiz oranlarını temel para politikası aracı olarak aktif bir şekilde kullanmaya devam edecektir.
4. Döviz kurlarının seyrinde makroekonomik dengeler ve döviz piyasası arz ve talep dinamiklerinin ön plana çıktığı dalgalı döviz kuru rejimine devam edilecektir.
5. Piyasada döviz arz fazlası oluşması halinde, Merkez Bankası, rezerv birikimini sağlamak amacıyla döviz arz fazlalığını düzenli ihalelerle sterilize edebilecektir.
6. Döviz kurlarında aşırı oynaklık durumlarında, Merkez Bankası, uzun dönemli denge değerini etkileme amacı olmaksızın döviz piyasasına müdahalede bulunacaktır.

d. Ödemeler Dengesi

Cari açığın sürdürülebilirliğinin sağlanması ve sağlam kaynaklarla finanse edilmesi temel amaçtır. Bu çerçevede;

1. Sürdürülebilir ihracat artışını sağlayacak ihracat yapısını oluşturmak amacıyla, kaliteli ve katma değeri yüksek ürünleri öne çıkaracak, yeterli ve etkin destek mekanizmaları geliştirilecektir.
2. İkili ve çok taraflı ticari ilişkiler kapsamında ihracatın geliştirilmesi amacıyla; kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyonu sağlayacak, ihracatçıların pazara giriş olanaklarını geliştirecek ve mevcut pazar paylarını artıracak mekanizmalar geliştirilecektir.
3. 2007-2009 dönemini kapsayacak yeni bir ihracat stratejik planı hazırlanacaktır.
4. Dahilde işleme rejimi kapsamında yapılan ithalatın ekonomik yapıya olan etkileri araştırılacak ve ihtiyaç duyulması halinde gerekli tedbirler alınacaktır.
5. Sanayi ürünlerinde otonom tarife kontenjanı açılmasına ilişkin talepler, AB ile müzakere edilecektir.
6. Ülkemizin önemli ticari ortakları arasında yer alan ve önemli ticari potansiyele sahip ülkeler ile komşu ülkelere öncelik verilerek, ticaretin önündeki teknik engellerin ivedilikle kaldırılmasını sağlayacak mekanizmalar geliştirilecektir.

7. Orta vadede yurt içi üretimin ithalat bağımlılığının azaltılması amacıyla, sanayide kullanılan ithal ara girdilerin, rekabet koşulları altında, yurt içinde üretilmesini sağlayacak politikalar geliştirilecektir. Bu bağlamda, sanayide Ar-Ge faaliyetlerinin yaygınlaştırılması sağlanarak özellikle yüksek teknoloji ara girdilerin yurt içinde üretilmesinin desteklenmesine yönelik çalışmalar başlatılacaktır.
8. Gümrük Birliği uyarınca üstlenmekle yükümlü olduğumuz AB'nin teknik mevzuatına uyum süreci hızlandırılacak; uyumlaştırılan mevzuatın etkin uygulanmasını teminen gerekli idari, teknik ve fiziki alt yapı kurulacak; ithalatta gözetim ve denetim etkinleştirilecektir.

B. PROGRAM DÖNEMİ HEDEF ve GÖSTERGELERİ

a. Büyüme ve İstihdam

1. Program döneminde ortalama yüzde 5'lik büyüme hedeflenmektedir.
2. Program döneminde yıllık reel ortalama olarak özel tüketim harcamalarının yüzde 4,1, özel sabit sermaye yatırım harcamalarının yüzde 11,8, kamu tüketim harcamalarının yüzde 0,6 ve kamu sabit sermaye yatırım harcamalarının yüzde 2,3 oranında artacağı öngörülmektedir.
3. İstihdam edilebilirliğin artırılmasına yönelik politikaların da etkisiyle, Orta Vadeli Program döneminde, 1,6 milyon yeni istihdam yaratılacağı öngörülmektedir.

b. Kamu Maliyesi

1. 2005 yılında yüzde 4,1 olacağı tahmin edilen kamu kesimi açığının GSYİH'ya oranının 2008 yılında yüzde 0,1'e düşürülmesi hedeflenmektedir.
2. 2005 yılında yüzde 47,4 olması beklenen genel devlet harcamalarının GSYİH'ya oranının 2008 yılında yüzde 42,3'e düşürülmesi hedeflenmektedir.
3. 2005 yılında yüzde 35,5 olacağı tahmin edilen genel devlet faiz dışı harcamalarının GSYİH'ya oranının 2008 yılında yüzde 35,7 olması öngörülmektedir.
4. 2005 yılında yüzde 12 olması beklenen genel devlet faiz harcamalarının GSYİH'ya oranının 2008 yılında yüzde 6,6'ya düşürülmesi hedeflenmektedir.
5. 2005 yılında yüzde 42,9 olacağı tahmin edilen genel devlet gelirlerinin GSYİH'ya oranının 2008 yılında yüzde 42 olması beklenmektedir.
6. 2005 yılında yüzde 31,7 olacağı tahmin edilen sosyal güvenlik primleri dahil vergi yükünün GSYİH'ya oranının 2008 yılında yüzde 31,1 olması öngörülmektedir.

7. 2006-2008 döneminde toplam 9 milyar dolarlık bir özelleştirme geliri hedeflenmektedir.
8. Genel bütçe kapsamında yapılan tarımsal desteklerin GSMH'ya oranının 2005 yılındaki yüzde 0,72'lik seviyesinden 2008 yılında yüzde 0,85'e ulaşması hedeflenmektedir.
9. Yatırım programının rasyonalizasyonu çalışmaları çerçevesinde, yatırım programına her yıl azalan oranda yeni proje alınarak ve yatırımların bütçe içindeki payı artırılarak, 2005 yılında 6,6 yıl olacağı tahmin edilen stokun ortalama tamamlanma süresinin 2008 yılında 5 yıla indirilmesi hedeflenmektedir.
10. Kamu brüt borç stokunun GSYİH'ya oranı azaltılmaya devam edilecektir. 2006-2008 döneminde 10 puanlık bir düşüş hedeflenmektedir.

c. Ödemeler Dengesi

1. Dünya ticaret hacminde son yıllarda gözlenen artış eğiliminin program döneminde de devam edeceği öngörüsüyle, ihracatın yıllık ortalama reel olarak yüzde 12,2 oranında artarak 2008 yılında 106 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir.
2. 2006 yılında artış trendini kısmen sürdürmesi beklenen petrol fiyatlarının 2007 ve 2008 yıllarında bir miktar gevşeyeceği, döviz kurlarının nispeten istikrara kavuşarak Türk Lirasında reel değerlenme yaşanmayacağı, 2002-2004 döneminde tüketim ve yatırım malları ithalatında yaşanan yüksek artışların orta vadede yatırım ve tüketim talebinin nispeten düşük kalmasında etkili olacağı varsayımları altında, ithalatın yıllık ortalama reel olarak yüzde 9,3 oranında artarak 2008 yılında 147 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir.
3. Turizm gelirlerinin 2008 yılında 23,7 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir.
4. Bu tahminler doğrultusunda cari işlemler açığının orta vadede önemli oranda iyileşme göstererek 2008 yılında 12,9 milyar dolara (GSYİH'nın yüzde 3,1'i) gerilemesi öngörülmektedir.
5. Orta vadede yıllık 5 milyar dolar civarında gerçekleşeceği tahmin edilen doğrudan yabancı yatırımların, cari işlemler hesabı açığının finansmanında ağırlıklı olarak rol oynaması öngörülmektedir.

d. Fiyat

1. Enflasyon oranlarında AB ortalamalarına ve Maastricht kriterlerine ulaşılması temel hedefi çerçevesinde, yıllık TÜFE artış hızının 2006 yılında yüzde 5'e, 2007 yılında yüzde 4'e düşürülmesi, 2008 yılında da yine yüzde 4 seviyesinde tutulması hedeflenmektedir.

2. Önümüzdeki dönemde, verimlilik artışının sağlanması ve rekabet ortamının iyileştirilmesi, orta ve uzun vadede daha düşük birim maliyetlerle üretim yapılmasını ve bazı sektörlerin verimsiz çalışması ya da tekelleşmesi gibi yapısal sorunlardan kaynaklanan fiyat katılıklarının azalmasını sağlayacaktır.
3. Çin'in yüksek talebi nedeniyle emtia ve ham petrol fiyatları başta olmak üzere, hammadde fiyatlarının izleyeceği seyir, iç talebin gelişimi, hizmet sektörü fiyatlarındaki katılık, uluslar arası finans piyasalarındaki gelişmeler, döviz kurundaki göreceli istikrar enflasyon dinamiklerini etkileyebilecek faktörler olacaktır.

III. PROGRAM DÖNEMİ GELİŞME EKSENLERİ

A. İNSAN KAYNAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ ve İSTİHDAM EDİLEBİLİRLİĞİN ARTIRILMASI

Rekabet gücü yüksek bir ekonomi ve sürdürülebilir bir kalkınma için eğitimin kalitesi yükseltilecek, eğitim ile istihdam arasındaki ilişki güçlendirilecek ve istihdam edilebilirlik artırılacaktır. Makro ekonomik politikalarla sağlanan büyümenin yaratacağı istihdam artışını desteklemek amacıyla aktif istihdam politikaları uygulanacaktır. Bu çerçevede;

1. Eğitimin niteliğinin artırılması amacıyla, müfredat, yenilikçiliği ve araştırmacılığı esas alacak şekilde güncellenecek; etkin bir rehberlik ve yönlendirme sistemi kurulacak; öğretmen, fiziki mekan ve bilgi teknolojisi alt yapısı güçlendirilecektir.
2. Mesleki eğitimde piyasanın ihtiyaç duyduğu nitelikteki insan gücünü yetiştirmek için modüler ve esnek bir sisteme geçiş çalışmaları hızlandırılacaktır.
3. İş dünyasının talep ettiği nitelikteki işgücünün yetiştirilmesi amacıyla eğitim ile işgücü piyasası arasındaki işbirliğini güçlendirecek mekanizmalar oluşturulacaktır.
4. Meslek standartlarını, sınav ve belgelendirmeyi esas alan bir mesleki yeterlilik sistemi kurulacak ve etkin uygulanması için gerekli tedbirler alınacaktır.
5. Meslek yüksek okulları ile mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları arasında program bütünlüğünü esas alan iş bölümü ve işbirliği kurulacak; sanayi ile işbirliği içinde uygulamalı eğitim yapmaları sağlanacaktır.
6. Aktif istihdam politikalarına özel önem verilerek istihdam edilebilirlik artırılacaktır. Bu kapsamda, girişimcilik eğitimi etkin ve yaygın olarak sağlanacak, istihdam garantili programlar yaygınlaştırılacak, mesleki danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin etkin ve yaygın sunumu sağlanacaktır.

7. Bilgi toplumuna dönüşüm süreci ile bölgesel, ulusal ve uluslar arası gelişme ve ihtiyaçlara göre yüksek öğretim kurumlarının birim ve programları güncellenecektir.
8. Özellikle eğitilmiş genç işsizlerin istihdamını sağlamak üzere, uzaktan ve yaygın eğitim imkanları kullanılarak, bilgi ve iletişim teknolojileri alanında ihtiyaç duyulan insan gücünün yetiştirilmesi desteklenecektir.
9. İşgücü piyasasının daha esnek hale getirilebilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

B. SOSYAL İÇERME ve YOKSULLUKLA MÜCADELE

Yoksulluğa ve sosyal dışlanmaya maruz veya bu risk altında olan birey ve grupların ekonomik ve sosyal hayata aktif katılımlarının artırılması ve yaşam kalitelerinin yükseltilerek toplumsal dayanışma ve bütünleşmenin sağlanması temel amaçtır.

Nüfusun tümünü kapsayan ve dezavantajlı grupları topluma entegre eden bir sosyal koruma ağı oluşturulması, kamunun sunduğu hizmetlere erişilebilirliğin artırılması, göç edenlerin toplumla bütünleşmelerinin sağlanması ve bu konularda toplumun her kesiminin sorumluluk alması esastır. Bu çerçevede;

1. Eğitim ve sağlık hizmetlerine dezavantajlı grupların erişimi artırılabilecektir.
2. Sosyal dışlanma riskini azaltmaya yönelik olarak sosyal güvenlik sisteminin kapsamı genişletilecek ve genel sağlık sigortasına geçilecektir. Sistemin mali sürdürülebilirliğini sağlamaya yönelik olarak tam otomasyon gerçekleştirilerek etkili bir denetim sistemi oluşturulacaktır. Koruyucu sağlık hizmetleri sağlık sigortasıyla ilişkilendirilecek ve sevk zinciri etkin bir şekilde uygulamaya konulacaktır.
3. Sosyal hizmet ve yardımların ihtiyaç sahiplerine daha etkili sunulması amacıyla, bu alanda hizmet veren kurumlar arasında işbirliğini sağlayan, yerel yönetim ve sivil toplum inisiyatifini artıran, ihtiyaç sahiplerinin tespitinde ve ihtiyaçlarının karşılanmasında objektif kriterler getiren düzenlemeler yapılacaktır.
4. Sosyal yardımlarda yoksulluk kültürünün oluşmasını engelleyici, istihdam edilebilirliği artırıcı ve muhtaç durumdan üretici ve kendi hayatını kazanabilir duruma getirici faaliyetlere öncelik verilecektir.
5. Tarımdaki yapısal değişim sonucu ortaya çıkan vasıfsız ve yoksul insanların işsizlik riskini azaltmak için gerekli tedbirler alınacaktır.
6. Göç sonucu sosyal dışlanmaya maruz kalan nüfusun istihdam edilebilirliğinin artırılması yoluyla toplumla bütünleşmesi sağlanacaktır.

7. Kadınların ekonomik ve sosyal hayata etkin katılımları sağlanacak, başta eğitim olmak üzere dezavantajlı konumlarını giderici tedbirler alınacaktır. Özellikle kadınlara yönelik şiddetin önlenmesine dönük çabalar artırılabacaktır.
8. Zor koşullar altında yaşayan çocukların durumlarının iyileştirilmesi ve risk altındaki çocukların toplumla bütünleştirilmesine yönelik çalışmalara ağırlık verilecektir.
9. Korunmaya muhtaç çocuklar için öncelikle aile yanında bakım modeli desteklenecek, kurumsal bakım hizmeti gerektiren durumlarda iyileştirici tedbirler alınacaktır.
10. Özürlüler için sosyal ve fiziki çevre şartları iyileştirilecek, özürlülerin istihdamına yönelik mesleki eğitim imkanları ve danışmanlık hizmetleri geliştirilecektir.
11. Hüküm giymiş olanların topluma yeniden kazandırılmasına yönelik hizmetler etkinleştirilecektir.

C. İŞLETMELERİN REKABET GÜCÜNÜN GELİŞTİRİLMESİ

İşletmelerin; yüksek teknolojik kabiliyete ve nitelikli işgücüne sahip, değişen şartlara uyum sağlayabilen, ulusal ve uluslararası piyasalarda rekabet gücü olan bir yapıya kavuşturulması temel amaçtır. Bu çerçevede;

1. Girişimcilik, kalite, verimlilik, yenilikçilik ve işletmelerin teknolojiyi etkin kullanımı başta KOBİ'ler olmak üzere desteklenecektir.
2. Finansal araçlar çeşitlendirilerek, işletme ve girişimcilerin uygun koşullarla finansman imkanlarına erişimi kolaylaştırılacaktır.
3. İşletmelere yönelik fiziki alt yapı ile teknoloji ve bilişim alt yapısı geliştirilecek, işletmelerin kümelenme ve ağ oluşturma girişimleri desteklenecektir.
4. İş ve yatırım ortamının iyileştirilmesine yönelik olarak bürokrasinin azaltılması ve işlemlerin hızlandırılması konusundaki çalışmalar sonuçlandırılacaktır.
5. Başta enerji olmak üzere girdi maliyetleri düşürülecek; istihdam üzerindeki vergi ve sosyal güvenlik prim yükü sosyal güvenliğin aktüeryal dengeleri gözetilerek azaltılacak; işgücü maliyetlerini artırmak suretiyle kayıt dışılığı teşvik eden diğer yükümlülükler gözden geçirilecek; yeni mevzuat düzenlemelerinin işletmelerin ve sektörlerin rekabet gücü üzerindeki etkileri dikkate alınacaktır.
6. AB müktesebatıyla uyumlu, bölgesel ve sektörel öncelikleri dikkate alan etkin bir devlet yardımları sistemi oluşturulacaktır.
7. İşletmelerde iyi yönetim ilkelerinin ve kurumsallaşmanın yaygınlaştırılması desteklenecektir.

8. Ulusal ve uluslar arası marka oluşturulması desteklenecektir.
9. İşletmelerin rekabet gücünü artırmak üzere; belgelendirme sistemi, alt yapısı ve denetimi iyileştirilecek ve AB müktesebatına uyumlu hale getirilecektir.
10. İşletmelerde çalışanların mesleki ve teknik niteliklerinde iyileştirmeye yönelik çalışmalar desteklenecektir.

D. BÖLGESEL GELİŞME ve BÖLGESEL GELİŞMİŞLİK FARKLILIKLARININ AZALTILMASI

Bölgesel gelişme politikalarında temel amaç; yerel dinamiklere dayalı kalkınma anlayışı çerçevesinde, ekonomik gelişme ve sosyal refahı ülke geneline dengeli bir şekilde yaymaktır.

Bölgesel gelişme politikalarının uygulanmasında; fırsat eşitliği, iyi yönetim ve katılımçılık, maliyet paylaşımı, şeffaflık ve hesap verebilirlik, etkinlik, verimlilik ve sürdürülebilirlik ilkeleri esas alınacaktır.

Bölgesel gelişmenin hızlandırılması için yereldeki potansiyeli harekete geçirici politikalara ağırlık verilecektir. Bu çerçevede;

1. Ülke geneline kapsayan, mekansal ve bölgesel gelişme politika çerçevesi oluşturulacak, buna bağlı olarak alt ölçekteki (il ve bölge) mekansal gelişme stratejileri ve planlarının esasları, standartları ve çerçevesi belirlenecektir.
2. Bölgesel plan ve programlar uygulanabilir nitelikte hazırlanacak, mevcut entegre bölgesel gelişme planları uygulanabilir programlara dönüştürülecek, bunlarla tutarlı bir kaynak tahsisi sağlanacak, izleme ve değerlendirme mekanizmaları oluşturulacaktır.
3. Kalkınma ajansları başta olmak üzere yerel düzeyde kurumsal yapılar oluşturulacak, mevcut yapıların kapasitesi geliştirilecek, merkezi ve yerel kurumlar arasındaki işbölümü etkinleştirilecektir.
4. Uygun bölgelerde işgücü piyasası analizleri yapılarak, insan kaynakları ihtiyacı ve KOBİ politikalarıyla tutarlı biçimde, işgücü niteliğini, girişimciliği geliştirici ve kümelenmeyi destekleyici uygulamalar kapsamında istihdam edilebilirlik artırılacaktır.
5. Koruma-kullanma dengesi gözetilerek, yerel nitelikteki tarihi, kültürel ve doğal varlıklar bölgesel programlar kapsamında önceliklendirilerek faydaya dönüştürülecektir.

Bölgeler arası göç eğilimlerinin bölge içinde tutulması, nüfusun mekanda dengeli dağılımının sağlanması ve kentleşmenin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması için;

6. Bölgesel merkez niteliği taşıyan kentler tespit edilecek, bölgeler arası göç eğilimleri analiz edilerek, göç eğilimlerini bu merkezlere yönlendirici stratejiler ve politikalar geliştirilecektir.
7. Yoğun göç baskısı altında olan kentlerin göçten kaynaklanan temel sorunları tespit edilerek en çok etkilenen alanlarda fiziki ve sosyal alt yapı iyileştirilecektir.
8. Yerel ve merkezi kuruluşlar arasında fiziki planlamayla ilgili görev ve yetkiler belirgin bir şekilde tanımlanacak ve etkin bir denetim mekanizması kurulacaktır.

Kırsal kesimde refahı artırarak kır ve kent arasındaki sosyo-ekonomik gelişmişlik farklılıklarının azaltılması doğrultusunda;

9. Kırsal kalkınmayla ilgili olarak ulusal düzeyde tutarlı politika çerçevesi oluşturulacak, bu politikanın hayata geçirilmesi için yerel ve merkezi kurumsal yapılar güçlendirilecek ve aralarında etkin bir işbölümü sağlanacaktır.
10. Kırsal alanda işbirliğini geliştirecek, yerel kapasiteyi güçlendirecek ve yerel-kırsal kalkınma girişimlerini destekleyecek, tarım dışı alternatif gelir getirici faaliyetleri çeşitlendirecek ve geliştirecek özel projeler tasarlanacak ve uygulamaya konulacaktır.
11. Kırsal kesimde kamu yatırımları ve hizmetlerinin sunumunda, konumları itibarıyla çevresindeki yerleşim birimlerine hizmet verme ve gelişme potansiyeli olan merkezi yerleşmelere öncelik verilerek, bu yerleşmelerin alt yapıları iyileştirilecektir.
12. Dağınık yerleşim birimlerine kamu hizmeti götürülmesinde maliyet etkinliği ve erişimi sağlayacak alternatif modeller geliştirilecektir.
13. Doğal afet, kamulaştırma ve terör gibi zorunlu nedenlerle yaşadıkları yerlerden ayrılan vatandaşlara, kendi istekleri doğrultusunda, eski veya yeni yerleşim yerlerinde sürdürülebilir yaşam koşullarının oluşturulması için gerekli tedbirler alınacaktır.

E. KAMUDA İYİ YÖNETİŞİM

Ülkenin ekonomik ve sosyal gelişme sürecinin etkin yönetimini sağlamak üzere; kamu yönetiminin yurttaş odaklı, kaliteli, etkili ve hızlı hizmet sunabilen; esneklik, saydamlık, katılımcılık, hesap verme sorumluluğu, öngörülebilirlik gibi çağdaş kavramları benimsemiş bir anlayışa, yapıya ve işleyişe kavuşturulması temel amaçtır.

Bu çerçevede, işlevi kalmamış birimlerin kaldırılması ve zorunlu olmadıkça yeni birimlerin oluşturulmaması, hizmet gereklerine uygun sayı ve nitelikte personel istihdamı, merkezi ve yerel yönetimler arasında dengeli bir görev ve yetki bölüşümünün yapılması,

yurttaş odaklı bir hizmet anlayışının benimsenmesi ve bilgi ve iletişim teknolojilerinden faydalanılması esas olacaktır. Bu çerçevede;

1. Kamu yönetiminde saydamlık artırılacak, yolsuzlukla etkili mücadele sağlanacaktır.
2. Kamu mali yönetimi reformu çerçevesinde yürütülen kuruluş düzeyinde stratejik planlama ve performansa dayalı bütçeleme çalışmaları yaygınlaştırılacaktır.
3. Kamu personel rejimi yeniden yapılandırılacak, kamu çalışanlarının kapasitelerini artırmaya yönelik programlar geliştirilecektir.
4. E-Dönüşüm Türkiye projesi çerçevesinde etkin ve güvenilir bir e-Devlet yapısı oluşturulacak; e-Devlet hizmetlerinin kullanımı yaygınlaştırılacak, kamu bilgi ve iletişim teknolojileri yatırımlarının hazırlık ve koordinasyon süreçleri etkinleştirilecektir.
5. Kamu kurum ve kuruluşlarında iş ve işlemler süreç analizlerine tabi tutulacak, gereksiz kırtasiye işlemleri ve bürokratik formaliteler kaldırılarak iş akışı hızlandırılacaktır.
6. Gümrük işlemlerinin iyileştirilmesine yönelik çalışmalar hızlandırılacaktır.
7. Mevzuat kalitesini artırmak amacıyla düzenleyici etki analizi gibi araç ve yöntemlerin kullanılması sağlanacaktır.
8. Adalet hizmetlerinin daha adil ve hızlı sunulabilmesi için ayrılan kaynaklar artırılacak; hakim, savcı ve diğer adalet hizmetleri personeli açığı azaltılacak; hakim ve savcıların AB hukuku alanında eğitilmeleri sağlanacaktır.
9. Ceza infaz sistemi ve kurumlarının uluslar arası standartlara kavuşturulmasına yönelik çalışmalar hızlandırılacaktır.
10. Yerel yönetimlerin sundukları hizmetler için ülke çapında hizmet standartları belirlenecek; standartlara uygunluk denetimi merkezi idare tarafından yapılacaktır.
11. Yerel yönetimlerin gelir yapısı, merkezi idareden aktarılacak yerel ve müşterek nitelikli görev ve hizmetlerle orantılı bir şekilde güçlendirilecektir.
12. Güvenlik hizmetlerinin sunumunda, suçun oluşmadan önlenmesi ve delilden sanığa ulaşma yaklaşımı benimsenecek; polislin denetime açıklığı ve hizmet etkinliği artırılacaktır.
13. Organize ve mali suçlar, terörizmin finansmanı, göç ve iltica hareketleri ve insan kaçakçılığıyla etkin mücadele edilecektir.

14. Afet öncesi, anı ve sonrasını kapsayan afet yönetiminin bütüncül bir sisteme kavuşturulması için ilgili kurumların çakışan yetki ve sorumlulukları giderilecek, mevcut mevzuat gözden geçirilecektir.
15. Şehir planlaması ve bina inşasında afet güvenliği ile ilgili standartlar geliştirilecek, imar ve yapılaşma sürecinin denetimi sağlanacak, sorumluluk ve cezalar netleştirilecek ve kurumlar arası görev bölüşümü gözden geçirilecektir.
16. Tapu ve kadastro hizmetlerine yönelik çalışmaların sonuçlandırılması ve otomasyona geçilmesi sağlanacaktır.
17. Başta kamu kesiminde olmak üzere çalışma hayatında sosyal diyalog mekanizmaları etkinleştirilecek ve yaygınlaştırılacaktır.

IV. SEKTÖREL POLİTİKALAR

A. EĞİTİM

Düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş, yeni fikirlere açık, özgüven ve sorumluluk duygusuna sahip, Atatürk ilkelerine bağlı, demokratik değerleri benimsemiş, milli kültürü özümsemiş, farklı kültürleri yorumlayabilen bilgi toplumu insanını yetiştirmek eğitim politikasının temel amacıdır. Bu yönde başlatılmış olan yeniden düzenleme çalışmaları her kademedeki hızlandırılarak sürdürülecek, eğitimin niteliği artırılacak ve eğitim hizmetlerine erişim yaygınlaştırılacaktır.

1. Kişilerin fiziksel, sosyal, zihinsel ve ruhsal gelişimlerinde önemli bir payı olan okul öncesi eğitim yaygınlaştırılacaktır.
2. İlk ve ortaöğretimin kalitesinin artırılması amacıyla yenilikçiliği, araştırmayı, takım çalışmasını, özgün ve girişimci düşünmeyi esas alan müfredat değişiklikleri yapılacaktır.
3. Kişilerin bireysel ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunan ve hayata hazırlayan etkin bir rehberlik ve yönlendirme sistemi geliştirilecektir.
4. Ortaöğretimde okul çeşitliliği yerine program çeşitliliğini esas alan bir yapıya geçilecektir. Ortaöğretim, program bütünlüğü ve devamlılığı içinde yatay ve dikey geçişlere olanak tanıyan, fırsat eşitliğini geliştiren esnek bir yapıya kavuşturulacaktır.
5. Eğitimde yeni yapılanmanın gerektirdiği, öğretmen ve yöneticilere yönelik hizmet içi eğitim ivedilikle gerçekleştirilecektir.
6. Eğitimde bilgi teknolojilerinin kullanımı etkin hale getirilecek ve yaygınlaştırılacaktır.
7. Eğitimin her kademesinde fiziki mekan, donanım ve öğretmen ihtiyacı yerleşim yerleri arasındaki farklılıkları azaltacak şekilde giderilecektir.

8. Eğitimde niteliği geliştirmek, fiziki mekan ve donanım ihtiyacını kısa sürede gidermek amacıyla yerel idarelerin inisiyatif alması desteklenecektir.
9. Yüksek öğretim Kurulu uzun dönemli planlama ve koordinasyon işlevini yürütecek bir yapıya kavuşturulacaktır.
10. Yüksek öğretim kurumlarının idari, mali ve bilimsel özerklikleri güçlendirilerek ihtisaslaşmayı esas alan rekabetçi bir yapıya kavuşturulması sağlanacaktır.
11. Yüksek öğretim kurumlarının hizmet üreterek kaynak oluşturma faaliyetleri desteklenecek, öğrencilerin eğitimin finansmanına daha fazla katılımı sağlanacaktır.
12. Maddi gücü yetersiz olan öğrenciler için etkin bir harç, burs ve kredi sistemi geliştirilecektir.
13. Özel kesimin eğitimin her kademesinde faaliyet göstermesi teşvik edilecektir.

B. SAĞLIK

Vatandaşların ekonomik ve sosyal hayata sağlıklı bireyler olarak katılımını sağlamak ve yaşam kalitelerini yükseltmeye katkıda bulunmak sağlık politikasının temel amacıdır. Sağlık hizmetleri, eşitlik ve hakkaniyet içinde, halkın ihtiyaç ve beklentilerine uygun, kaliteli, ulaşılabilir, verimli, bölgeler ve sosyo-ekonomik gruplar arası farklılıkları azaltıcı, çağdaş yaşamın gerekleriyle uyumlu şekilde sunulacak ve koruyucu sağlık hizmetlerine öncelik verilecektir.

1. 'Koruma/önleme, tedaviden önce gelir' ilkesi çerçevesinde, ekonomik kayıpların önlenmesi ve yaşam kalitesinin artırılması amacıyla koruyucu sağlık hizmetleri etkinleştirilerek yaygınlaştırılacaktır.
2. Sağlık hizmeti alt yapısı ve personeli dağılımında bölgeler arası farklılıklar azaltılacaktır.
3. Alt yapı ihtiyacını maliyet etkin bir şekilde kısa sürede tamamlamak için yerel idarelerin inisiyatif alması desteklenecektir.
4. Sağlık hizmetlerinin sunumu ile finansmanının birbirinden ayrılmasına yönelik düzenlemeler tamamlanacaktır.
5. Sağlık Bakanlığı yeniden yapılandırılarak düzenleme, planlama ve denetleme rolü güçlendirilecektir.
6. Birinci basamak hizmet birimleriyle bütünleşmiş bir şekilde yurt çapında aile hekimliği uygulamasına geçilerek etkili bir sevk sistemi sağlanacaktır.
7. Hizmet kalitesini artırmak amacıyla, hastane yönetimleri idari ve mali açıdan özerk ve rekabetçi bir yapıya kavuşturulacak; sağlık kurumlarında sertifikasyon ve akreditasyon sistemleri geliştirilecektir.

8. Kişilerin klinik bulguları ve bireysel özelliklerine göre uygun ilaca, uygun süre ve dozda en düşük fiyatla kolayca ulaşabilmelerini sağlamak amacıyla 'Akılcı İlaç Kullanımı' ilkesi etkin hale getirilecektir.
9. Koruyucu ve birinci basamak sağlık hizmetleri kapsamında anne, çocuk ve üreme sağlığı ile bulaşıcı hastalıklarla mücadeleye önem verilecektir.
10. Yaşlı sağlığı hizmetleri ile evde bakım ve gezici sağlık hizmetleri geliştirilecektir.
11. Sağlık insan gücü planlaması yapılarak bilgi ve beceri ile donanmış, motivasyonu yüksek yeterli sayıda insan gücü sağlanacaktır.
12. Sağlık hizmeti sunumunda hasta hakları ve hasta memnuniyeti esas alınacaktır.
13. Ulusal Sağlık Bilgi Sistemi etkin hale getirilecektir.
14. Özel sektörün sağlık yatırımları teşvik edilecektir.

C. ÇEVRE ve KENTSEL ALT YAPI

İnsan sağlığını, doğal kaynakları ve estetik değerleri korumak suretiyle sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda yüksek bir çevresel koruma düzeyine erişilmesi; kentlerin temiz, güvenli ve yaşam kalitesi yüksek yerler haline getirilmesini sağlamak için artan nüfus, ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmeye paralel olarak farklılaşan kentsel alt yapı ihtiyacının giderilmesi temel amaçtır.

1. AB müktesebatına uyum kapsamında oluşturulan çevre mevzuatının uygulanması için gerekli alt yapı ve finansman ihtiyacı tespit edilerek uygulamaya ilişkin öncelikler ve müzakere pozisyonları belirlenecek, yönetim ve denetim için gerekli idari kapasite geliştirilecektir.
2. Ülkemizin sahip olduğu biyolojik çeşitliliğin ve genetik kaynakların korunması, geliştirilmesi ve ekonomik değer kazandırılmasına yönelik çalışmalar hızlandırılacaktır.
3. Su kaynaklarının tahsisi, kullanılması, geliştirilmesi ve kirlenmeye karşı korunmasıyla ilgili gerekli hukuki düzenlemeler yapılarak, yönetimi etkinleştirilecektir.
4. Mevcut çalışmalar da dikkate alınarak, ülke genelinde kentsel alt yapı ihtiyacı tespit edilecek, bölgesel gelişme gerekleri de gözetilerek önceliklendirilecek ve bu alanda kamu ve özel sektör işbirliğini ve çevresel uyuma yönelik zamanlamayı da içeren bir finansman stratejisi oluşturulacaktır.
5. İller Bankası günün koşullarına uygun olarak yeniden yapılandırılacak, finansman yapısı, insan kaynakları ve kurumsal kapasitesi geliştirilecektir. Yerel yönetimlerin AB mali yardımlarını ve diğer uluslar arası kaynakları

kullanabilmesini kolaylaştırmak amacıyla Bankanın teknik ve mali destek vermesi sağlanacaktır.

D. BİLİM ve TEKNOLOJİ

Bilim, teknoloji ve yenilikte yetkinleşmek ve bu yetkinliği ekonomik ve sosyal faydaya dönüştürmek bilim ve teknoloji politikasının temel amacıdır. Bu erevede;

1. Bilim ve teknoloji alanında kurumlar arası işbirliğini ve özel kesimin sistem içindeki etkinliğini artıran bir ulusal yenilik sistemi oluşturulacaktır.
2. Özel kesimin Ar-Ge kapasitesi ve talebini artırması desteklenecektir.
3. Özel kesimin niversiteler ve araştırma kurumlarıyla işbirliğini geliştirmeye yönelik destekler artırılabilecek ve etkinleştirilecektir.
4. Üniversite sanayi işbirliği geliştirilecek, niversitelerin Ar-Ge faaliyetlerinin piyasa talebi doğrultusunda yönlendirilmesi ve artırılması sağlanacaktır.
5. Kamu kurumlarındaki sorun ve ihtiyaçların Ar-Ge yoluyla giderilmesine yönelik destekler sağlanacaktır.
6. Savunma sanayiinin yurt dış bağımlılığını azaltmaya yönelik Ar-Ge destekleri artırılabilecektir.
7. Savunma sanayii için geliştirilen teknolojilerin diğer sektörlere, üniversitelere, araştırma kuruluşlarına ve KOBİ'lere aktarılması sağlanacaktır.
8. AB başta olmak üzere Ar-Ge alanında yetkinleşmiş ülkeler ve bu alanda faaliyet gösteren uluslar arası kuruluşlarla işbirliği artırılabilecektir.
9. Bilim, teknoloji ve yenilik alanlarında ilk ve orta ğretim kurumları başta olmak üzere toplumsal farkındalık artırılabilecektir.
10. Bütçe ve ihale sisteminde Ar-Ge harcamalarına esneklik kazandırıcı tedbirler alınacaktır.

E. TARIM

Gıda güvencesi ilkesi çerçevesinde artan nüfusun dengeli ve yeterli beslenmesi, ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan sürdürülebilir, örgütlü ve rekabet gücü yüksek bir tarımsal yapının oluşturulması temel amaçtır.

Bu doğrultuda, üretimin talebe uygun olarak yönlendirilmesini sağlayacak politikaların uygulanması, üretici gelir düzeyinin yükseltilmesi ve istikrarının sağlanması, toprak ve su kaynaklarının nitelik ve nicelik olarak korunarak etkin kullanılması, kırsal kalkınma politikaları ile uyumlu bir şekilde tarım dış önlemlere dayalı olarak tarım sektörü üzerindeki istihdam ve nüfus baskısının azaltılması esas alınacaktır. Bu erevede;

1. Tarımsal desteklerin Tarım Stratejisi Belgesi (2006-2010) çerçevesinde yeniden düzenlenmesi sağlanacaktır.
2. Tarım politikalarının yürütülmesine ilişkin bilgi alt yapısı oluşturulacak ve idari yapı geliştirilecektir.
3. Çiftlikten sofraya gıda güvenliği ilkesi çerçevesinde tarımsal ürünlerde işletmelerin üretim koşulları ile gıda ürünlerinde kamu denetim koşullarının iyileştirilmesi sağlanacaktır.
4. Tarımsal ürün ihracatında rekabet gücünün artırılması amacıyla, ihracat desteklerinde katma değeri yüksek, markalı ve nihai tüketiciye yönelik ürünlere ağırlık verilecektir.
5. Süt ve et piyasalarında üretim istikrarına yönelik tedbirler alınacaktır.
6. 4634 sayılı Şeker Kanununun öngördüğü kota yönetimi ve denetimi başta olmak üzere yurt içi şeker rejimi yeniden düzenlenecektir.
7. Girdi kullanımında ve eğitim-yayım hizmetlerinde iyileştirme sağlanarak tarımsal üretimde etkinlik artırılabilecektir.
8. Toprak ve su kaynaklarının etkin kullanılmasına yönelik yöntem ve araçlara öncelik verilecektir.
9. Arazi toplulaştırma çalışmaları hızlandırılacak, tarımsal işletmelerde ölçek büyüklüğünün artırılması ve modern tarım işletmeciliğinin yaygınlaştırılması desteklenecektir.
10. Tarımsal işletmelerde teknolojik etkinlik ve tarımsal Ar-Ge desteği artırılabilecektir.
11. Sulama sektöründe kamu proje stoku rasyonel hale getirilecek, bu kapsamda projeler yeniden önceliklendirilecek ve öncelikli projelere yeterli kaynak tahsis edilecektir.
12. Orman yangınları, böcek ve hastalıklar ile insan kaynaklı olanlar dahil ekosistemin tahrip olmasına sebep olan diğer tüm unsurlarla mücadeleye ağırlık verilecek, korunan alanlar geliştirilecek, orman alanları korunurken yerli türlere ağırlık verecek şekilde ağaçlandırma çalışmaları hızlandırılacak ve çok amaçlı kullanım hedeflenecektir.

F. İMALAT SANAYİİ ve MADENCİLİK

İmalat sanayiinin dışa dönük, dinamik ve rekabetçi bir yapıya kavuşması temel amaçtır. Bu çerçevede, özellikle rekabet gücü olan sektörlerde yenilikçiliğe ve ileri teknolojilerden daha çok yararlanılmasına, diğer sektörlerde ise mevcut yapıların dünya rekabetine hazır hale getirilmesine yönelik politikalar uygulanacaktır.

Savunma, havacılık, makine, kimya, elektronik ve yazılım ile biyoteknoloji gibi bilgi ve teknoloji yoğun sanayilerin ağırlığı artırılacaktır.

Madencilikte hammadde arz güvenliğinin geliştirilmesi ve madenlerin yurt içinde işlenerek ülke ekonomisine sağlanan katkının artırılması temel amaçtır.

1. Teknoloji üretilmesi ve yaygınlaştırılması ile nitelikli iş gücüne dayalı yüksek katma değer yaratılması ve bu yolla sanayinin küresel rekabet gücünün artırılması sağlanacaktır.
2. Geleneksel sektörlerin yanı sıra yeni sektörlerde atılım sağlanarak sanayi ihracatının artırılmasına yönelik çabalara devam edilecektir.
3. Sanayi bilgi sistemi oluşturulacaktır.
4. Sanayideki işletmelerin modernizasyonu için sağlanan destekler geliştirilecektir.
5. İşletmelerin belirlenmiş sanayi bölgelerinde kurulması ve mevcutların bu alanlara taşınması özendirilecektir.
6. Sektörel ve kurumsal bazda yeniden yapılanma çalışmaları yürütülecektir.
7. Tekstil ve giyim dış ticaretinde uzun yıllardan beri sürdürülen miktar kısıtlamalarının 2005 yılı başından itibaren kaldırılmasının olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik tedbirler alınacaktır.
8. Madencilik sektöründe, sanayi ve enerji hammaddeleri ihtiyacının kaliteli, güvenli ve ekonomik olarak karşılanması sağlanacaktır.
9. Madencilik sektöründe faaliyet gösteren kamu kurumlarının etkinlik ve verimliliğinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılacak, bu kurumların sektörel ve bölgesel rolleri de dikkate alınarak özelleştirme stratejileri belirlenecektir.
10. Ülke madenciliğinin canlandırılması için madencilik sektöründe mevzuat düzenlemeleri tamamlanacaktır. Madencilik faaliyetleri ile çevre uygulamaları arasında ekonomik katkı gözetilerek bir uyumlaştırma sağlanacaktır.

G. ENERJİ

Enerji politikalarının temel amacı; artan nüfusun ve gelişen ekonominin enerji ihtiyacının sürekli, kaliteli ve kesintisiz bir şekilde, güvenli bir arz sistemi içinde

karşılabilmesi ve bunun özel sektör yatırımlarının ağırlığını oluşturduğu, serbest rekabete dayalı şeffaf bir piyasa yapısı dahilinde gerçekleştirilmesidir. Bu çerçevede;

1. Enerjide arz güvenliği açısından dışa bağımlılığı kabul edilebilir düzeylerde tutmak amacıyla yerli kaynakların değerlendirilmesine ve enerji verimliliği konusuna öncelik tanınacak ve gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.
2. Elektrik Enerjisi Sektörü Reformu ve Özelleştirme Strateji Belgesinde yer alan faaliyetler kapsamında elektrik üretim tesisleri ve dağıtım şirketlerinin gelir sağlama hedefinden ziyade rekabetçi bir piyasa oluşturulması hedefine hizmet edecek şekilde özelleştirilmesi sağlanacaktır.
3. Sınır ötesi enerji ticaretine imkân verecek şekilde ulusal elektrik iletim sisteminin Avrupa iletim sistemlerine entegrasyonu sağlanacaktır.
4. Doğal gaz kullanımı rekabete dayalı olarak yaygınlaştırılacak, mevsimsel talep değişimleri de dikkate alınarak ulusal düzeyde doğal gaz arz güvenliği sağlanacaktır.
5. Bölgemizde bulunan enerji (doğal gaz, elektrik ve petrol) üretim kaynaklarının Avrupa'ya bağlantısında Türkiye'nin transit güzergâhı olması için çalışmalar sürdürülecektir.

H. ULAŞTIRMA ve HABERLEŞME

Ulaştırma sektöründeki temel amaç; ülke ekonomisinin ve sosyal hayatın gereksinimlerine uygun, taşıma türleri arasında dengenin sağlandığı, çağdaş teknoloji ve uluslar arası kurallarla uyumlu, çevreye duyarlı, ekonomik ve güvenli taşımacılığın yapıldığı bir ulaştırma alt yapısının zamanında oluşturulmasıdır. Ulaştırma alt sektörlerinin birbirlerini tamamlayıcı nitelikte çalışması ve kombine taşımacılığın yaygınlaştırılması esastır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaştırılması ve etkin kullanılmasıyla, bilgi toplumuna dönüşüm sürecinin hızlandırılması ve bu yolla ülkemizin rekabet gücünün ve refah düzeyinin artırılmasına katkı sağlanması temel amaçtır.

Elektronik haberleşme sektörünün hizmet yeteneğinin rekabetçi bir ortamda küresel düzeyde geliştirilmesi hedefi doğrultusunda devletin düzenleyici rolü etkinleştirilecek, pazarın potansiyel gelişimini ve bilgi toplumu hizmetlerinin yaygınlaşmasını olumsuz yönde etkileyen unsurlar giderilecektir.

Bu çerçevede;

1. Ulaştırma alt yapısı ihtiyaçlarının karşılanmasında özel sektör katılımını artıracak modeller geliştirilecektir.
2. AB kaynaklarından en üst düzeyde yararlanılarak, AB ülkelerinin, Kafkas ülkeleri, Orta Asya, Güney Asya ve Ortadoğu ülkeleriyle ulaşımını sağlayan

ulusal ulaşım ağlarımızın Trans-Avrupa ulaştırma ağları ile bütünleşmesi yönünde çalışmalar hızlandırılacaktır.

3. Bölünmüş yol yapılarının tamamlanması ve standartlarının yükseltilmesi ile mevcut karayolu alt yapısı iyileştirilecektir.
4. Karayollarında trafik güvenliği artırılabilecektir.
5. Yük taşımacılığında demiryoluna ve deniz yoluna ağırlık verilecektir.
6. Hizmet kalitesini ve sektör içindeki payını artırmak ve kamu üzerindeki mali yükünü azaltmak amacıyla TCDD yeniden yapılandırılacaktır.
7. Ana limanlar oluşturulacak, limanların etkin yönetimi sağlanacaktır.
8. Bayrak, liman ve kıyı devleti kontrolü iyileştirilecek; TC vatandaşlarının, sahip oldukları filo için Türk Bayrağını tercihi yönünde çalışmalar yapılacaktır.
9. Bölgesel havayolu taşımacılığı geliştirilecektir.
10. Kent içi ulaşım alt yapısı ihtiyaçlarına, belediyelerin öz kaynaklarıyla uyumlu ve ulusal standartlar doğrultusunda çözümler üretilecektir.
11. Elektronik haberleşme sektörü daha rekabetçi hale getirilecektir.
12. Bilgi toplumuna dönüşümü destekleyecek yönde bilgi ve iletişim teknolojisi alt yapısı geliştirilecek ve internet kullanımı yaygınlaştırılacaktır.
13. Posta sektörü hız, kalite, güvenilirlik ve erişilebilirlik esasları ve AB düzenlemeleri paralelinde rekabetçi bir anlayışla yeniden yapılandırılacaktır.

I. TURİZM

Turizm sektöründe; küreselleşmenin ortaya koyduğu dinamikleri barındıran, ülkeye daha çok turist gelmesinin yanı sıra hizmet kalitesini artırmaya çalışan, pazarlama kanallarını çeşitlendirerek üst gelir gruplarını hedef alan, doğal sermayeyi koruyan ve sürdürülebilir kılan, ülkemiz turizminin karşılaştırmalı rekabet üstünlüğüne uygun turizm çeşitlerini ön plana çıkaran bir yapının oluşturulması temel amaçtır.

1. Turizm yatırımları çeşitlendirilecek, gelişmiş ve yoğun kullanıma konu olan yörelerden diğer alanlara kaydırılarak, turizm faaliyetlerinin tüm yıla yayılması sağlanacaktır.
2. Turizm hizmetlerinde ve müşteri profilinde niteliğin yükseltilmesi suretiyle, turist sayısının ve turist başına gelirin artırılması sağlanacaktır.
3. Sektörle ilgili tüm yatırımlar doğal, tarihsel, sosyal ve kültürel çevreyi koruyucu ve geliştirici bir yaklaşım içinde ele alınacaktır.

4. Turizmin yoğun olarak geliştiği yörelerin yakınlarında yer alan kentlerin alt yapı eksiklikleri öncelikle giderilecektir.
5. Talepteki değişim sürekli izlenerek, değişen koşullara uygun tanıtım faaliyetleri yürütülecektir.
6. Turizm ürünlerinin, özel turizm pazarlarına uygun biçimde çeşitlendirilmesi sağlanacaktır.
7. İstanbul kentinin kültürel, sosyal ve doğal zenginlikleri sürdürülebilir turizm gelişmesi çerçevesinde değerlendirilecektir.

EK TABLO: TEMEL EKONOMİK BÜYÜKLÜKLER

	2006	2007	2008
BÜYÜME VE İSTİHDAM			
Toplam Tüketim ⁽¹⁾	3.5	3.6	3.7
Kamu	0.6	0.7	0.5
Özel	4.0	4.1	4.2
Toplam Sabit Sermaye Yatırımı ⁽¹⁾	9.8	10.1	8.3
Kamu	2.8	0.8	3.4
Özel	12.4	13.2	9.8
Stok değişimi ⁽²⁾	-0.1	-0.0	-0.0
Toplam Mal ve Hizmet İhracatı ⁽¹⁾	11.0	10.6	10.4
Toplam Mal ve Hizmet İthalatı ⁽¹⁾	9.3	9.8	8.9
GSYİH Büyümesi ⁽¹⁾	5.0	5.0	5.0
GSYİH (Milyon YTL, Cari Fiy.)	536,259	588,155	642,266
GSYİH (Milyar Dolar, Cari Fiy.)	364.9	392.5	422.4
Kişi Başı Milli Gelir (GSYİH, \$)	4,981	5,289	5,621
Kişi Başı Milli Gelir (SAGP, GSYİH, \$)	8,880	9,476	10,129
Nüfus (Bin Kişi)	73,254	74,208	75,154
İşgücüne Katılma Oranı (%)	48.7	48.7	48.7
İstihdam Düzeyi (Bin Kişi)	22,670	23,131	23,590
İşsizlik Oranı (%)	10.0	9.8	9.6
Toplam Faktör Verimliliği Artışı (%)	1.6	1.6	1.5
DIŞ TİCARET			
İhracat (FOB) (Milyar Dolar)	84.1	93.7	105.8
İthalat (CIF) (Milyar Dolar)	122.6	133.7	146.8
Dış Ticaret Dengesi (Milyar Dolar)	-38.5	-40.0	-41.0
Cari İşlemler Dengesi / GSYİH (%)	-4.0	-3.5	-3.1
Dış Ticaret Hacmi / GSYİH (%)	56.7	57.9	59.8
KAMU FİNANSMANI (Yüzde)			
Genel Devlet Gelirleri ^{(3) (4)} / GSYİH	44.0	42.7	42.0
Genel Devlet Harcamaları ^{(3) (4)} / GSYİH	46.8	44.2	42.3
Genel Devlet Borçlanma Gereği ^{(3) (4)} / GSYİH	-2.7	-1.5	-0.3
Genel Devlet Faiz Harcamaları ^{(3) (4)} / GSYİH	9.3	7.7	6.6
Kamu Kesimi Borçlanma Gereği ⁽⁵⁾ / GSYİH	-2.6	-1.4	-0.1
Kamu Brüt Borç Stoku / GSYİH	71,5	68,2	63,5
Kamu Net Borç Stoku / GSYİH	56,5	52,8	47,8
FİYATLAR (Yüzde Değişme)			
GSYİH Deflatörü	6.0	4.5	4.0
TÜFE Yıl Sonu	5.0	4.0	4.0

(1) Reel fiyatlarla yüzde değişimi göstermektedir.

(2) Büyümeye katkı olarak verilmektedir.

(3) Genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri, özel bütçe kapsamındaki idareleri, düzenleyici ve denetleyici kurumları, sosyal güvenlik kurumlarını, mahalli idareleri, döner sermayeleri ve fonları kapsamaktadır.

(4) 5018 sayılı Kanun kapsamında ilk uygulama yılı olması nedeniyle, özel bütçeli kuruluşlar tam olarak yansıtılmamıştır.

(5) Genel Devlet ve KİT'leri kapsamaktadır.